

KV-dokumentet *Kirken* – *på vei mot en felles visjon* - hvordan er det blitt mottatt og behandlet i Norge?

BEATE FAGERLI

Artikkelen tar sikte på å presentere deler av mottakelsen og behandlingen som Kirkenes Verdensråds dokument *Kirken – på vei mot en felles visjon* (heretter: *Kirken*) har fått Norge. Mottakelsen og behandlingen av et annet dokument fra Kirkenes Verdensråd, misjonsdokumentet *Sammen på vei mot livet – Misjon og evangelisering i landskap i endring* (heretter: *Sammen på vei mot livet*) behandles ikke som sådan i denne artikkelen, men noe av tematikken berøres. Artikkelen bygger på de pågående prosessene i Norges Kristne Råd og Den norske kirke med utarbeidelsen av høringssvar til Kirkenes Verdensråd. Det er verdt å merke seg at ingen av disse høringssvarene er vedtatt når artikkelen skrives, slik at grunnlagsmaterialet for denne artikkelen i hovedsak er prosessdokumenter som ennå kan gjennomgå endringer. Verdien i materialet ligger først og fremst i at det reflekterer diskusjonene rundt *Kirken*-dokumentet. Artikkelen tar sikte på å sammenligne utkastene til høringssvar fra Den norske kirke og Norges Kristne Råd, og peke på noen teologiske hovedutfordringer som så langt har kommet frem i

mottakelsesprosessen i Norge, særlig hva gjelder kirkeforståelse og misjonsteologi.

Bakgrunn

Som følge av Kirkenes verdensråds generalforsamling i 2013, ble *Kirken*-dokumentet sendt ut på høring til alle medlemskirker og assosierte medlemmer (bl.a. de kristne rådene). Norges Kristne Råd og Mellomkirkelig råd i Den norske kirke samarbeidet om å få tekstene fra Kirkenes Verdensråd (KV), *Kirken* og *Sammen* på vei mot livet, oversatt til norsk og utgitt i 2013, og dokumentene ble gjort tilgjengelige på Norges Kristne Råds nettsider.¹

Da Mellomkirkelig råd mottok dokumentene, ba de sin teologiske nemnd om å behandle disse, og spesielt utarbeide utkast til høringssvar til dokumentet *Kirken*. Nemnda anså dokumentet som en viktig tekst når det gjelder kirkeforståelse, særlig sett i lys av at Den norske kirke selv opplever store endringer i ordningsspørsmål som følge av prosessen med å skille kirke og stat. Teologisk nemnd sendte derfor dokumentet ut på en intern høring, til bispedømmeråd, teologiske fakulteter og kirkelige utdanningsinstitusjoner i Norge. I tillegg til kommentarene fra nemnda selv er det disse interne høringssvarene som ligger til grunn for utkastet til høringssvar fra Den norske kirke. I skrivende stund bearbeides utkastet i de sentralkirkelige råd og i Bispemøtet med tanke på endelig vedtak på Kirkemøtet i 2016.² Etter et eventuelt vedtak på Kirkemøtet er høringssvaret å anse som offisielt høringssvar fra en medlemskirke i Kirkenes Verdensråd.

Styret i Norges Kristne Råd sendte *Kirken*-dokumentet til Norsk teologisk samtaleforum for videre behandling. Forumet ble grunnlagt i 1983 og er et bredt økumenisk forum for teologiske samtaler. Siden år 2000 har forumet vært ansett som en norsk «Faith and Order»-gruppe. «Faith and Order» er navnet på Kirkenes Verdensråds troskommisjon, som står bak dokumentet *Kirken*. Norsk teologisk samtaleforum arbeider for tiden med et felles høringssvar på vegne av Norges Kristne Råd.³ Når dokumentet er ferdig behandlet, er det å anse som et økumenisk dokument. Det vil ikke representere enkeltkirkers meninger, men være uttrykk for det enkeltmedlemmer i forumet kan si i fellesskap, eller påpeke uenigheter der forumet synes dette er viktig.

Misjonsdokumentet *Sammen* på vei mot livet har ikke fått en tilsvarende behandling i disse foraene, selv om dokumentet har fått en vel så vid utbredelse. Det er sendt til alle medlemskirker i Norges Kristne Råd og har vært behandlet på Kirkemøtet i Den norske kirke.⁴ I tillegg har dokumentet blitt behandlet i andre kirkelige og økumeniske fora, bl.a. i medlemsorganisasjonene i Norsk Råd for Misjon og Evangelisering (NORME), og gjennom NORMEs missiologiske forum.⁵

Presentasjonen av den norske mottakelsen av *Kirken*-dokumentet i denne artikkelen baserer seg derfor på det pågående arbeidet med hørings svar i Den norske kirke og i Norges Kristne Råds samtaleforum. Hørings svarene fra Norges Kristne Råd og Den norske kirke til *Kirken*-dokumentet vil nødvendigvis vektlegge forskjellige spørsmålsstillinger, ettersom samtaleforumet i Norges Kristne Råd er et svært bredt sammensatt økumenisk forum⁶, mens Den norske kirke er et evangelisk-luthersk kirkesamfunn. Begge utkastene til hørings svar gir uttrykk for at Faith and Order-kommisjonens arbeid med å komme frem til felles formuleringer som beskriver kirken verdsettes høyt. Både Den norske kirke og Norsk teologisk samtaleforum trekker særlig frem kapittel 4 i *Kirken* som et velkomment bidrag til den økumeniske samtalen om kirken. For øvrig ser begge høringsinstanser det som sin hovedoppgave å problematisere enkelte tema i *Kirken*, og å peke på områder som er underbelyst og behøver videre arbeid.

Den norske kirkes utkast til hørings svar forsøker å besvare de fem spørsmål som reises av Faith and Order-kommisjonen i innledning til *Kirken*.⁷ Norsk teologisk samtaleforum har valgt å skille ut fire hovedtema i sitt svar: dokumentets representativitet, kirken som sakramentalt fellesskap, kirken i og for verden, samt eskatologiske perspektiver. Disse forholder seg i noen grad til Faith and Orders spørsmål, men er også tenkt som generelle økumeniske problemstillinger. Jeg vil i det følgende forsøke å presentere noen hovedfunn i begge høringsprosessene.

Kirkeforståelse

Kirken-dokumentet understreker at kirken blir til av evangeliet (*creatura evangelii*), noe som bidrar til at Den norske kirke finner at dokumentet gir anledning til å opprettholde en evan-

gelisk-luthersk forståelse av kirken. Dermed anses det som nødvendig at kirken har en ordnet tjeneste med forkynnelsen av evangeliet og forvaltningen av sakramentene. Det siktes her til de viglede tjenester. Dette kan gjøres på forskjellige måter, men må utøves i samsvar med evangeliet.⁸ Samtidig setter Den norske kirke pris på at dokumentet løfter fram at alle døpte er del av et hellig presteskap, og derfor er likeverdige i Guds øyne, selv om de er kalt av Gud til å utføre forskjellige slags tjenester. Her siktes det til alle kirkelige tjenester, også lekfolks tjeneste. I prosessen i Den norske kirke har det i samtalen rundt «kirken som blir til av evangeliet» også vært diskusjon rundt spørsmålet om en kan beskrive kirken som en feilbarlig størrelse: «Men dokumentet kunne kanskje ha vært klarere på at kirken verken er, eller noen gang har vært, en helt perfekt størrelse, og at dette hører til selve kjernen ved det å være kirke, skapt av evangeliet.»⁹

Den norske kirke anser ikke *Kirken*-dokumentet for å være skrevet i en spesielt luthersk ånd, men kan allikevel slutte seg til mye av det som sies om hva som konstituerer kirken. Dette er ikke tilfelle i Norsk teologisk samtaleforums utkast til høringssvar, der det stilles spørsmål ved både hvor representativt *Kirken* er for bredden av kirker, og ved valg av metode. *Kirken* er skrevet som et konvergensdokument, altså at kirkene sammen forsøker å si hvor mye de kan enes om, samtidig som forskjeller mellom kirkene markeres. Norsk teologisk samtaleforum støtter hensikten med dokumentet, nemlig at kirkene sammen finner felles uttrykk for hva det vil si å være kirke, men samtidig opplever samtaleforumet at den konvergensten som kommer til uttrykk i teksten, ikke er representativ for alle kirkene. Dermed reises spørsmålet om arbeid med konvergenstekster er riktig metode for den økumeniske samtalen. I stedet trekker Norsk teologisk samtaleforum frem en metode som forumet i stor grad selv har benyttet de senere år, hvor trosfortellinger og deling av erfaringer fra hvert kirkesamfunn benyttes som utgangspunkt for samtale. Dermed blir de forskjellige kirketradisjonene stående side ved side, uten at noen blir utelatt til fordel for andre. Forumet skulle gjerne sett dokumentet skrevet ut fra en slik metode.¹⁰

Når *Kirken*-dokumentet ikke oppleves som representativt for

mange kirker i sin beskrivelse av hva det er som konstituerer kirken, gjelder dette bl.a. kirker som stammer fra «den radikale reformasjonen», kirker som ikke representerer og praktiserer en tradisjonell sakramentforståelse, men som ser Kristus som selve sakramentet, og som tror at Gud manifesterer seg materielt, som for eksempel Kvekerne og Frelsesarmeen. En hovedinnvending er at disse kirkenes ekklesiologi ikke får være med å bidra inn i dokumentet. I følge Norsk teologisk samtaleforum gjelder den samme innvendingen for stedegne kirker fra det globale Sør, som heller ikke ser ut til å ha fått en plass i dialogprosessen. Forumet trekker spesielt frem de «fremvoksende kirkene» («emerging churches») som tilbyr nye måter å være kirke på (§ 7)¹¹. Når disse ikke er tilstede i dialogen, og når det som for dem er viktige ekklesiologiske perspektiver utelates eller knapt nevnes, betyr det at en stor gruppe kirker ikke deltar i utformingen av en felles ekklesiologi.¹²

Det er interessant å merke seg at når samtaleforumet snakker om kirker som er utelatt fra prosessen, og kirker i det globale Sør, siktes det spesielt til kirker i vekst, og kirker som ikke tilhører de tradisjonelle, sakramentale kirkefamiliene. Norsk teologisk samtaleforum gir uttrykk for en klar oppfatning av at det er de store, tradisjonelle kirkefamiliene som dominerer dokumentet. Det gir seg bl.a. utslag i det dåpssyn som kommer frem, for eksempel forståelsen av dåp som inngang til medlemskap i kirken (§ 12). Noen oppfatter også at *Kirken*-dokumentet overaksentuerer sakramentene som konstituerende for kirken som fellesskap (§ 16, 19, og 20)¹³, hvilket ikke stemmer overens med deres kirkes syn på sakramentene eller sakramentalitet. Noen representanter i Norsk teologisk samtaleforum oppfatter dermed kirkeforståelsen i dokumentet som så smal at den blir ekskluderende.

I Den norske kirkes høringsprosess antydes det at stemmer fra det globale Sør er svært viktige for å forstå kirkens rolle i verden slik det kommer til uttrykk i *Kirken*-dokumentets kapittel 4.¹⁴ Om dette gjelder nye, fremvoksende kirker eller tradisjonelle kirker i Sør, kommer ikke klart frem av høringssvaret. Det viktige for Den norske kirke er å unngå dikotomien det globale Sør og det globale Nord i arbeidet med en felles kirkeforståelse. Den norske kirke ser et stort potensiale for større

enhet mellom kirkene når det gjelder de fleste ekklesiologiske spørsmål. Selv om teksten ikke gir en tradisjonell presentasjon av en luthersk forståelse av kirken, er den likevel forenlig med viktige synspunkter i luthersk kirkelære. Men i motsetning til Norsk teologisk samtaleforum, oppleves beskrivelsen av kirken, slik den gis i teksten, nærmest for vid til å gi et tilfredsstillende grunnlag for fullt kirkelig fellesskap. Dette er knyttet til den økumeniske diskusjonen om nattverdforståelsen, og hvorvidt nattverden er å anse som et sakrament, og som sådan konstituerende for kirken som fellesskapet av de hellige. *Kirken* presenterer riktignok et felles syn på nattverden (§ 42 og 43), men for Dnk kommer nattverdets sakramentale betydning ikke tydelig nok fram, og dermed heller ikke dens kirkekonstituerende karakter.¹⁵ Her finner vi en klar uoverensstemmelse mellom de to utkastene til høringssvar, selv om ingen av høringssvarene gir en klar innholdsbestemmelse av hva uenigheten består i.

Embetsforståelse

I Den norske kirke forstås spørsmålet rundt hvordan kirken organiserer sin tjeneste, og da særlig de vigslede tjenestene, som en av de største ekklesiologiske utfordringene i den økumeniske bevegelse. I Norsk teologisk samtaleforum har diskusjonen så langt knapt berørt de kirkelige tjenester. Samtidig kan det hende at Den norske kirkes behandling av tjenestespørsmålene i noen grad vil kunne reflektere synet til flere norske kirker:

Men så lenge kirkene som har et tredelt embete forstår de ulike tjenestene på forskjellige måter, og så lenge det er mange kirker som ikke opererer med et tredelt embete, tror vi det er viktig å ikke låse dialogene om tjenesteordning til et spørsmål om en tredelt modell (par. 45-47). Selv om man med dette ville oppnå en viss tilnærming mellom de historiske kirkene, ville dette utelukke mange yngre kirker hvor en slik tjenesteforståelse ikke oppleves tjenlig. Fra et luthersk synspunkt er det også uvanlig å legge slik vekt på autoritet og lydighet når det gjelder tjenesteteologien (§. 48-51).¹⁶

I Den norske kirkes utkast til høringssvar pekes det på flere utfordringer knyttet til en felles økumenisk tjenesteforståelse.

Her ønsker en ikke at en tredelt tjenestestruktur må til for å imøtekomme en økumenisk tjenestemodell, og peker på at det ut fra luthersk teologi er visse *funksjoner* den kirkelige tjeneste trenger å ta hånd om, men formen kan variere. Dette samsvarer med observasjonen i *Kirken*, § 46, som også viser til Apg. 6,1-6.¹⁷ Også en tjenesteforståelse hvor et spesielt embete forstås som enhetens embete pekes på som problematisk.¹⁸ Det er vel i særlig grad pavestolen forstått som enhetens embete det her siktes til, ikke spesielt tilsynsembetet forstått som et embete som utøves kollegialt. Det etterlyses videre en grundigere behandling av spørsmålet om ordinasjon av kvinner, særlig etter som dokumentet andre steder spesielt nevner kallet til å «forsvare menneskelig liv og verdighet» (§ 64), som også må gjelde spørsmål om likestilling.¹⁹

At *Kirken* behandler vigslede tjenester uten å tematisere at alle kristne er kalt til å tjene i kirken på forskjellige måter, og at Den hellige ånd utruker dem til dette, oppleves som et tilbakeskritt.²⁰ Kirkenes Verdensråds dokument *Dåp, nattverd og embete* fra 1982 oppfattes i dag som et av de viktigste økumeniske dokumenter som har kommet fra Faith and Order-kommisjonen, og dette baserer diskusjonene sine på en teologi som kaller alle de troende til tjeneste.²¹ Den norske kirke etterlyser derfor videre arbeid med forståelsen av lek tjeneste og lek deltakelse i kirkens lederskap. Dette er et tema som ikke bare er knyttet til spørsmålet om kirkelig tjeneste, men også til prosesser med å fatte avgjørelser, og spørsmål om ledelse og demokrati i kirken både på lokalt, regionalt og globalt nivå. *Kirken* bidrar med omfattende refleksjoner rundt tjenester, og myndighet knyttet til tjenestene, innen kirken, men det sies lite om demokrati og deltakelse, noe som tør være et viktig spørsmål for mange kirker i vår tid.

Enhhet, mangfold og felleskap

Både i Den norske kirke og i Norsk teologisk samtaleforum verdsettes *Kirken*-dokumentets forståelse av kirken som fellesskap (*koinonia*). Men det er noe ulik forståelse av hva det er som konstituerer kirken som fellesskap, som *kommunion*. Det nytestamentlig begrepet *koinonia* er velkjent, en forståelse av begrepet som bygger på hvordan de tidlige kristne menigheter

organiserte seg som fellesskap. *Kommunion* er et mer komplisert begrep, ettersom det ikke bare berører fellesskapet i en kirke, men også fellesskapet mellom kirker, og de forskjellige kirkefamiliene legger noe forskjellig mening i begrepet. Det er like fullt et begrep som benyttes i økumeniske sammenhenger om fellesskapet mellom kirker (og kirkesamfunn) i betydningen en felles forståelse av å tilhøre den ene, verdensvide kirke, eller Guds kirke på jord.

Forståelsen av den lokale gudstjenestefeirende menigheten som en grunnleggende enhet i kirken tilsvarer en luthersk forståelse av kirken, slik det er uttrykt i *Confessio Augustana VII*. Å forstå den universelle kirke som et fellesskap av lokale kirker (§ 31) er et godt utgangspunkt også for en ekklesiologisk forståelse av kirker og økumeniske fellesskap. Siden hver menighet er den lokale samlingen omkring Ordet og sakramentene, er den lokale egenarten viktig. Med dette som utgangspunkt vil kirkens enhet bære med seg mangfold.²² For Den norske kirke gir derfor måten *koinonia* og *kommunion* brukes på i dokumentet viktig innsikt for å forstå selve kjernen i det å være kirke. At mangfold er inkludert i forståelsen av kommunion, er nyttig også for Den norske kirkes forståelse av seg selv som fellesskap. Denne forståelsen av kommunion henger også sammen med kirkens enhet, og med kirkens oppgave i verden:

Kristen enhet er et sentralt tema i Det nye testamentet, i den økumeniske bevegelse og også i vår kirke. Synlig enhet er et mål, men også en utfordring, globalt og lokalt. «Kirken» anses som et nyttig redskap i det pågående teologiske og kirkelige arbeidet med å arbeide for synlig kirkelig enhet. Dokumentets hovedbidrag er å minne oss om at det viktigste for kirken er Den treenige Gud, og at kirkens fellesskap – koinonia – er en gave. Å forstå kirken som et misjonerende og diakonalt fellesskap gir en mulighet for kirkene til å fortsette å vokse sammen, og på samme tid beholde sin egenart.²³

For Den norske kirke presenterer dermed *Kirken*-dokumentet en forståelse av hva det er å være kirke som er mer romslig enn de enkelte bekjennelsestradisjoner gjør. Dette utruker hver enkelt kirke med nyttige ressurser for deres egen refleksjon om

hva det betyr å være kirke, en prosess som kan lede til en økt forståelse av andre kirkers ekklesiologi, og igjen føre kirkene til en felles forståelse av hva kirkens overordnede visjon, identitet og oppgave er.

Den norske kirke finner likevel grunn til å nevne at noe arbeid gjenstår. Forskjellene mellom kirkene kommer ikke bare av ulike bekjennelsestradisjoner, men har også sin årsak i andre faktorer som kultur, kjønn, klasse, etnisitet, seksuell orientering m.m. *Kirken*-dokumentet bruker ofte uttrykk som at kirken «står opp mot» eller «står overfor» urettferdighet, utestengelse, kriser, sykdom og liknende. Disse begrepene kan forstås som om kirken står overfor etiske utfordringer utenfra. Men egentlig finnes disse utfordringene midt i kirkefellesskapet, og kirken er derfor selv en del av denne virkeligheten. Derfor kommer denne utfordringen til kirkens enhet også innenfra.²⁴

Også i samtalene i Norsk teologisk samtaleforum kommer det frem at beskrivelsene i *Kirken* av *koinonia* er verdifulle. At dokumentet løfter frem og anerkjenner mangfold som en del av kirken i dokumentet er viktig. Det utfordrer det økumeniske fellesskapet i Norge til å diskutere hva som er positivt mangfold som hjelper kirken til å leve i forskjellige kulturer og kommunisere med forskjellige mennesker, og hva som er konfliktfylt mangfold som skaper smerte. I samtaleforumet er det derimot større problemer med å bli enige om hva kommunion er, og hva det er som definerer kirken som fellesskap. Mye av dette henger sammen med at representanter fra noen kirker ikke føler seg inkludert i *Kirken*-dokumentets ekklesiologi, særlig ikke når kirken er beskrevet som et sakramentalt fellesskap. Eksempler på dette er hentet fra par. 5, 27, 40 – 45.²⁵ Denne problemstillingen tas også opp i forbindelse med kirkens tjeneste for verden:

*An additional question raised is why the poor is mentioned here and not in the chapter on sacraments? The perspective of the poor is not just a diaconal one; it is also a question of fellowship. This question confirms that the description of the church as sacramental is too tight. The poor are givers of grace as well, not just receivers.*²⁶

Både Den norske kirke og Norsk teologisk samtaleforum ser

ut til å verdsette den sammenhengen *Kirken* trekker mellom forståelsen av *koinonia*, og forståelsen av hva kirken *er* og hva kirken *gjør*. Disse har ofte blitt behandlet hver for seg, men her synes disse to dimensjonene av kirken i større grad å være integrert, f.eks. slik det uttrykkes i par. 58: «Tjeneste (diakonia) hører således med til selve Kirkens væren».

Misjon

Misjonsforståelsen i *Kirken*, slik den er uttrykt i § 14, er av særlig interesse for Den norske kirke. Å forstå misjon som en del av selve kjernen i det å være kirke, har vært et viktig tema for Den norske kirke de senere år. Dokumentet viser ikke bare til en misjonal kirkeforståelse, men gir også innhold til en misjonal kirkeforståelse. *Kirken* representerer en visjon for kirken, som er både lokal og universell. De ulike sidene ved kirkens identitet og oppdrag er gjensidig avhengige. For eks.: «Kirkens misjon i verden er å forkynne det gode budskap om frelse i Jesus Kristus til alle mennesker i ord og handling» (Mark 16,15, par. 59). Dette kan forstås som en drivkraft til å la en misjonal tilnærming prege alt kirken gjør. «Misjon» er her forstått i en videre forstand ved at forkynnelsen av evangeliet og tjenesten for verden (diakoni) holdes sammen.²⁷

Dermed inspireres kirken til å ta opp utfordringene på en rekke områder, slik som økt innsats for klimarettferdighet, fred og det å anerkjenne andre kirkers egenart. Religionsdialog trekkes frem som en særlig utfordring. Den norske kirke verdsetter at *Kirken*-dokumentet har en inviterende tilnærming til andre religioner og mennesker som ikke er medlem av kirken (par. 25 og 60). Samtidig etterlyses klarere definisjoner av ord som respekt og dialog. Abraham kunne i større grad fremstilles som et viktig symbol på fellesskap, f.eks. i dialogen mellom jøder, kristne og muslimer, og etiske retningslinjer for misjon og evangelisering kunne vært nevnt eksplisitt. Ellers mener Den norske kirke at det er en styrke at dokumentet inkluderer individuelle, personlige og kollektive synspunkter på ansvaret for sosial rettferdighet (par. 64)²⁸.

Norsk teologisk samtaleforum, på sin side, sammenligner i sitt høringssvar *Kirken*-dokumentet direkte med KVs misjonsdokument, *Sammen på vei mot livet – Misjon og evangelisering i landskap i endring (Sammen)*²⁹:

We would also like to add that the document on mission, which we received at the same time as the church-document, works from a very different angle. There are divergences between these documents, and we believe the mission-document has qualities that the church-document lacks.³⁰

Det kommer ikke frem av utkastet til hørings svar hvilke kvaliteter *Kirken* mangler som *Sammen*-dokumentet har. Men i behandlingen av 4. kapittel, «Kirken: I og for verden», påpekes det at misjonsdokumentet har andre perspektiver, for eksempel et mer positivt syn på verden.³¹ Det er mulig denne perspektivforskjellen handler om hvilken selvforståelse kirken har i forhold til sin plass og sin tjeneste i verden. Dette er et synspunkt som også har kommet frem i enkelte av de interne hørings svarene i Teologisk nemnds arbeid med utkast til hørings svar. I Den norske kirkes hørings svar nevnes det at enheten mellom hva kirken er og gjør, skulle vært uttrykt tydeligere og må få konsekvenser for hvordan kirken forstår seg selv. Når *Kirken*-dokumentet sier at kristne fellesskap ikke kan forholde seg passive i møte med naturkatastrofer som berører medmennesker, eller helsemessige trusler (par. 64), eller at kirken må vise solidaritet med de fattige, plasserer den seg utenfor slike katastrofer og trusler. Men kirken er selv offer for disse, og de fleste kristne i verden lever selv i fattigdom. Slik sett er kirken selv underlagt verdens betingelser.³²

Ut i fra høringsprosessene i Den norske kirke og i Norsk teologisk samtaleforum kan det virke som dette er en av hovedutfordringene i sammenligningen mellom KV-dokumentene *Kirken* og *Sammen*, nemlig hvordan kirken forstår seg selv og sin plass i verden i forhold til hvordan den forstår sin tjeneste i og for verden. Det er dermed både en ekklesiologisk og misjonsteologisk utfordring, slik vi skal se i det følgende.

Kirken i og for verden

I begge høringsprosesser trekkes kapittel 4 i *Kirken*, «Kirken: I og for verden», frem som et høydepunkt ved dokumentet i sin helhet. I Den norske kirkes interne høringsprosess etterlyses en tydeliggjøring av sammenhengen mellom kirkens rolle i verden, og essensen i det å være kirke. Paragraf 64 trekkes særlig frem

som en viktig uttalelse: «Kirken må hjelpe dem som ikke har makt i samfunnet, til å bli hørt. I enkelte tilfeller må de være stemme for de stemmeløse»:

Spørsmålet er om dette kunne ha blitt ytterligere forsterket ved å slå fast at det er en del av selve essensen ved å være kirke å styrke, utruste og gå sammen med «de stemmeløse». Dermed kunne «en kirke som kjemper for rettferdighet», ha blitt inkludert i de foregående kapitlene og sett på som en del av essensen ved det å være kirke.³³

I Norsk teologisk samtaleforums behandling av kapittel 4 kommer en lignende etterlysning til uttrykk som i behandlingen av misjonsforståelsen. En rekke utfordringer for kirkenes arbeid kan utledes av kapittel 4, utfordringer knyttet til pluralisme, moralske spørsmål, og det å være «en stemme for de stemmeløse» i en verden full av sår. En viktig utfordring for kirken blir da hvordan kirken beskriver seg selv: «Kirken kan aldri være et "vi" som skal hjelpe "dem" (de fattige). De fattige, de stemmeløse, marginaliserte er en del av kirken, de er en del av kirkens "vi".»³⁴

I Den norske kirkes behandling av *Kirken* reises det spørsmål ved om dokumentet i tilstrekkelig grad behandler spørsmål knyttet til kirkens delaktighet i synd. Spørsmålet reises direkte eller indirekte flere steder i dokumentet (f.eks. par. 22, 35), men krever videre refleksjon:

Urettferdigheten som kirken, enten som institusjon eller gjennom individer, har utført mot mennesker gjennom historien, og som den fremdeles gjør i dag, må det gjøres noe med. Altfor mange mennesker har opplevd kirken som undertrykkende. Denne tosidigheten ved kirken må derfor ikke bagatelliseres.³⁵

Vi ser altså at Den norske kirke her tenker om kirkens delaktighet i synd som konkrete handlinger den institusjonelle kirken eller representanter for denne gjør, eller lar være å gjøre i verden. Denne forståelsen av synd handler om undertrykkende gjerninger og unnlattelsessynder.

I Norsk teologisk samtaleforum sitt utkast til høringssvar knyttes spørsmålet om kirkens delaktighet i synd til at kirken er en

splittet kirke. En slik syndsforståelse knyttes ikke til gjerninger, men til kirkens vesen. Men i stedet for å konsentrere seg om å overkomme en slik synd ved bare å arbeide for en enhetlig kirke i fremtiden, ønsker samtaleforumet å understreke det positive i det mangfoldet kirken allerede representerer. Forumet går videre med å kontrastere det negative i en splittet kirke med det positive i at Gud kan bruke mangfoldet av kirker:

*The many fractions of the one church can indeed be seen as an expression of sin, but it is not the only way to see it. It can also be seen as God using something negative positively, in order to make the one church at work and effective and communicating in many areas and in many different ways.*³⁶

Sammenhengen mellom disse tolkningene av kirkens delaktighet i synd kommer ikke eksplisitt til uttrykk i *Kirken*-dokumentet, men uttrykkes kanskje tydeligst i kapittel 4, som i størst grad behandler kirkens konkrete handlinger og rolle i verden. Men som begge høringsprosessene i Norge peker på, står kapitlet noe løst fra de andre kapitlene. I Den norske kirkes høringssvar kommer en oppfatning til uttrykk om at kirkens vesen slik det behandles i de første kapitlene knyttes til liturgier, sakramentsforvaltning og ordningsspørsmål, mens kirkens tjeneste for verden forstås som et tillegg. Her savnes det en videre behandling av en nytestamentlig forståelse av frelse (Apg. 2,44ff.; 4,32), frelse forstått både fysisk og åndelig, og som reflekteres i hvordan den tidlige kirke organiserte seg som solidariske fellesskap. Dette bør ha betydning for videre ekklesiologiske refleksjoner.³⁷

Samtidig som Den norske kirke etterlyser refleksjoner rundt hvordan kirkens tjeneste for verden og kirkens vesen henger sammen med frelsesforståelse, anerkjennes et større, økumenisk perspektiv og en eskatologisk bevissthet som ligger til grunn for *Kirken*: «Et viktig premiss for denne utviklingen er en fornyet bevissthet om eskatologi, der kirken er forstått, ikke som virkeliggjøringen av Guds rike, men som et tegn og forsmak på Riket.»³⁸ Interessant nok virker en slik lesning av *Kirken* ukjent for noen av Norsk teologisk samtaleforums medlemmer, som finner nettopp mangelen på eskatologiske perspektiver bekym-

ringsverdig: «The church as a symbol of the future, the Kingdom of God, the eternal life, with all that is included in that term, is not as present in the document as it should have been.»³⁹ Dette korresponderer med den misjonsteologiske diskusjonen i Norge, i kjølvannet av Kirkenes verdensråds misjonsdokument, *Sammen på vei mot livet*. Men det står i direkte kontrast til Den norske kirkes utkast til hørings svar hvor pilegrimsmotivet som går igjen i *Kirken*-dokumentet også oppfattes eskatologisk. Kirken er et fellesskap i bevegelse på vei mot Guds rike, selv om kirken selv ikke er den endelige virkeliggjørelsen av Guds rike: «"Kirken(-dokumentet)" hjelper oss til å tenke på kirken, og på oss, som det å alltid være på vei mot noe annerledes og større».⁴⁰

Oppsummering

I Den norske kirkes utkast til hørings svar til *Kirken* stilles det spørsmål ved hvem som forstås som eier av denne typen økumeniske dokumenter, fordi det spiller en rolle for hvilken verdensforståelse disse dokumentene representerer og skaper.⁴¹ Det er et interessant spørsmål, ikke minst fordi det er vanskelig å svare på. Er det forfatterne av dokumentet, de som har deltatt i samtaleprosessene, som eier dokumentet? Eller er det sendeorganisasjonen, Kirkenes Verdensråd? Eller er det mottakerne, medlemskirker og kristne råd? Uten at det er et enkelt svar på dette spørsmålet er det ingen tvil om at resepsjonsprosessen på sikt vil påvirke opplevelsen av eierskap. I så måte er det interessant å sammenligne de to utkastene til hørings svar fra Den norske kirke og Norsk teologisk samtaleforum.

De to høringsinstansene i Norge er ikke bare forskjellige i sin natur, hvor den ene er et økumenisk samtaleforum, den andre er et kirkesamfunn. Men de gir også uttrykk for forskjellig kirkeforståelse, særlig i forhold til spørsmålet om hva det er som konstituerer kirken. Den kirkeforståelsen som kommer til uttrykk i *Kirken*-dokumentet oppfattes av Norsk teologisk samtaleforum som for smal og ekskluderende, fordi den forutsetter en sakramentsbasert kirkeforståelse. Den norske kirke på sin side oppfatter det som en svært åpen og økumenisk kirkeforståelse. Men en så åpen forståelse av hva det er som konstituerer kirken problematiserer utgangspunktet for en økumenisk tilnærming, særlig når det gjelder sakramentsforståelse, og for eksempel spørsmålet om å dele nattverdbord.

Den norske kirke stiller også spørsmål ved dokumentets embetsforståelse. Det er særlig spørsmålet om tjenestestruktur i kirken som den finner problematisk, fordi det oppfattes som om *Kirken*-dokumentet oppfordrer til en bestemt type tredelt tjenestestruktur som et skritt på vei mot synlig enhet mellom kirkene. Ut fra sin luthersk teologiske arv mener Den norske kirke at dette ikke kan være noe krav til kirkene. I Norsk teologisk samtaleforum har ikke spørsmålet om kirkelig tjeneste vært behandlet. Forumet representerer en såpass stor bredde av kirker, med vidt forskjellig tenkning når det gjelder embetssteologi, at det nok vil kreve en egen samtale.

Når det gjelder dokumentets behandling av kirkens enhet og mangfold, verdsetter begge høringsinstanser måten *Kirken* beskriver det kirkelige fellesskap på, som en enhet og samtidig et mangfold. Dette er et viktig poeng for kirkens selvforståelse. Også den sammenhengen dokumentet trekker opp mellom kirkens selvforståelse og kirkens oppgave i verden - hva kirken er og hva kirken gjør - er viktig. Det påpekes at denne sammenhengen kunne vært enda tydeligere. Det er særlig når kirkens tjeneste i og for verden behandles at denne sammenhengen kommer frem, men den kunne i større grad ha vært innarbeidet i de tre første kapitlene, slik at kirkens tjeneste i verden forstås i sammenheng med kirkens selvforståelse og organisering.

Sammenhengen mellom hva kirken *er* og hva den *gjør* må innebære at kirken er misjonal i sitt vesen. I Dnks utkast til høringssvar verdsettes en slik tolkning. Misjonal er da forstått på en helhetlig måte, at kirkens forkynnelse og handling i verden hører sammen. Diakonale handlinger er dermed ikke forstått som noe som kommer i tillegg til det å være kirke, men som en del av det å være en forkynnende kirke. Også Norsk teologisk samtaleforum støtter den forståelsen av kirkens tjeneste i verden som kommer til uttrykk i dokumentet. Men i forumet er kritikken tydeligere mot hvordan dokumentet beskriver kirkens vesen og selvforståelse. Her foretar samtaleforumet en sammenligning med KVs misjonsdokument, som de mener beskriver kirkens vesen ut fra et annet og mer positivt perspektiv. Det kommer ikke helt klart frem hva som menes med et mer positivt perspektiv, men det er mulig at det ligger en implisitt kritikk av at en misjonal kirkeforståelse kommer til uttrykk i *Kirken*-dokumentets siste del, men ikke er godt nok integrert i første del.

Begge høringsinstanser tar opp spørsmålet om kirkens delaktighet i synd. I denne sammenhengen definerer Den norske kirke synd som delaktighet i konkrete handlinger. Norsk teologisk samtaleforum omtaler synd først og fremst i forbindelse med den splittede kirke. Hvordan en forstår synd, og kirkens delaktighet i synd, får konsekvenser for hvordan en forstår frelse. Den norske kirke savner en nærmere behandling av en nytestetamentlig forståelse av frelse som både fysisk og åndelig, fordi dette også får konsekvenser for hvordan kirken organiserer seg. Men det eskatologiske perspektivet som bl.a. kommer til uttrykk gjennom pilegrimsperspektivet i *Kirken* verdsettes. Norsk teologisk samtaleforum savner derimot en nærmere behandling av eskatologiske perspektiver som Guds rike og evig liv.

Det er særlig to utfordringer til Kirkenes Verdensråd som kommer til uttrykk gjennom disse utkastene til hørings svar på *Kirken*. Det ene er spørsmålet om hva det er som konstituerer kirken, det andre er sammenhengen mellom det kirken *er* og det kirken *gjør*. I norsk sammenheng er det kanskje vel så interessant å legge merke til de forskjellene som kommer til uttrykk i utkastene til hørings svar når det gjelder kirkeforståelse og hvordan en forstår kirke som fellesskap, forståelse av synd og forståelse av frelse og Guds rikes komme. Det er først og fremst en utfordring som bør gå til kirkene og den økumeniske samtalen i Norge.

Noter

- 1 <http://www.norgeskristnerad.no/index.cfm?id=354735>, besøkt 30.11.2015.
- 2 Den siste versjonen av Dnks utkast til hørings svar ble behandlet på Kirkerådets møte 3. – 5. desember 2015, og skal endelig behandles på Kirkemøtet i april 2016, se KR-sak 62/15: <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/saksdokumenter-og-vedtak/kirkeradet-03.12.2015--05.12.2015/>, besøkt 30.11.2015
- 3 Norsk Teologisk Samtaleforum. «Norwegian ecumenical response to The Church: Towards a Common Vision. Faith and Order Paper no. 214 from The Norwegian Theological Dialogue Forum». Dokumentet er p.t. et internt arbeidsdokument i Norsk teologisk samtaleforum, referansene må derfor anses som foreløpige. Det er planlagt utgitt i 2016.
- 4 KM-sak 09/13. «Økumeniske generalforsamlinger 2013», se: https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/dokumenter_vedtak/kirkemotet-11.04.2013--16.04.2013-kristiansand/
- 5 Bl.a. på Missiologisk Forum 22. november, 2012. Se: <http://norme>.

- no/aktuelt/detaljer/missiologisk-forum-22-november/. For en nærmere beskrivelse av misjonsdokumentet, se: Fagerli, Beate and Jørgensen, Knud (2014). «Together Towards Life: Norwegian reflections» i *International Review of Mission (IRM)*, 103.1 (398), WCC Geneva, 2014. En mer utførlig beskrivelse av hvordan TTL er mottatt, særlig i Norden, vil bli tilgjengelig i en artikkel levert til en planlagt utgivelse i Regnum Books' bokserie, Regnum Edinburgh Centenary Series: Beate Fagerli, «Together Towards Life and Contemporary Western Theology – Challenges to Western Churches and Theological responses to TTL».
- 6 Følgende kirker i Norge er representert i NTSF: Den anglikanske kirke, Baptistene, Den katolske kirke i Norge, Den norske kirke, Den evangelisk lutherske frikirke, Den tyskspråklige evangeliske menigheten i Norge, Misjonsforbundet, Frelsesarmeen, Metodistkirken, Kvekerne, Den ortodokse kirke i Norge, Pinsebevegelsen i Norge og Syvendedags adventistene.
 - 7 *Kirken – på vei mot en felles visjon*, Norges Kristne Råds skriftserie – nr 18, Oslo (2013); s. 18, se: <http://www.norgeskristnerad.no/doc//Skriftserie/Nr%2018%20-%20Kirken%20.pdf>
 - 8 KR-sak 62/15, «Den norske kirkes høringssvar til KV-dokumentet 'Kirken – på vei mot en felles visjon'», s 1. se: <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/saksdokumenter-og-vedtak/kirkeradet-03.12.2015---05.12.2015/1>
 - 9 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 2.
 - 10 NTSFs utkast til høringssvar, s. 2. NTSF nevner ikke eksplisitt hvor en slik metode er benyttet, den sikter trolig til f.eks. *Når dere kommer sammen... - Gudstjenesten i kristne kirker og trossamfunn i Norge*, Norges kristne råds skriftserie nr 16, 2012. Metoden er først og fremst en samtalem metode basert på Global Christian Forum's metode for samtaler om tro, hvor de enkeltes bidrag får stå uimotsagt, side om side.
 - 11 *Kirken*, § 7, s. 21.
 - 12 NTSFs utkast til høringssvar, ss.2 – 3.
 - 13 NTSFs utkast til høringssvar, ss.2
 - 14 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 1 og s. 7
 - 15 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 5
 - 16 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 3
 - 17 "Kirken", § 46, ss. 33-34
 - 18 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 2
 - 19 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 4 og s. 6.
 - 20 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 5, jf. "Kirken", par. 56, s. 37
 - 21 *Dåp, nattverd og embete – Limadokumentet* med forord av Ivar Asheim, Mellomkirkelig råd, 1996. Se avsnitt 5, under "Embete"
 - 22 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 6
 - 23 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 2
 - 24 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 3
 - 25 NTSFs utkast til høringssvar, s. 3
 - 26 NTSFs utkast til høringssvar, s. 4

- 27 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 2 og 4
- 28 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 5
- 29 *Sammen på vei mot livet – Misjon og evangelisering i landskap i endring*, Norges Kristne Råds skriftserie nr. 17, Oslo (2013), se: <http://www.norgeskristnerad.no/doc//Skriftserie/Nr%2017%20-%20Sammen%20pa%20vei%20mot%20livet%20nett.pdf>, hentet 06.12.15.
- 30 NTSFs utkast til høringssvar, s. 3
- 31 NTSFs utkast til høringssvar, s. 4
- 32 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 4
- 33 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 6
- 34 NTSFs utkast til høringssvar, s. 4
- 35 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 6
- 36 NTSFs utkast til høringssvar, s. 3
- 37 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 6
- 38 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 2
- 39 NTSFs utkast til høringssvar, s. 4
- 40 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 3 og s. 4
- 41 KR-sak 62/15, Høringssvar, s. 5

Beate Fagerli, f. 1970, Cand. theol., Misjonshøgskolen i Stavanger og Universitetet i Oslo (1999). Fagerli har tidligere jobbet i World Student Christian Federation, i misjonskommisjonen i Kirkenes Verdensråd og i Konferansen av Europeiske kirker. Hun er nå teologisk rådgiver i Mellomkirkelig råd i Den norske kirke, er sekretær for Teologisk nemnd og sitter i Norsk Teologisk Samtaleforum i Norges kristne råd.

ENGLISH SUMMARY

The WCC-document *The Church: Towards a Common Vision*: Reception and treatment in Norway

The article discusses parts of the reception process of the WCC document «The Church – Towards a Common Vision» (“The Church”) in Norway. It compares two draft responses to “The Church”, one by Church of Norway, a WCC member church, the other by the Norwegian Theological Dialogue Forum (Christian Council of Norway), an ecumenical body associated to the WCC. Some interesting differences emerge regarding the ecclesiological understanding expressed in “The Church”. The ecumenical forum finds the understanding of what constitutes the church too exclusive, as it highlights the role of the sacraments. The Church of Norway seems to find it too wide, because it does not explore the sacraments thoroughly enough. The connection between unity and diversity made in “The Church”, as well as the connection between what the church *is* and what it *does*, is appreciated. The last point could have been further explored, since it has much to do with a missional understanding of the church. A comparison with the WCC-document “Together Towards Life” indicates that the latter integrates a holistic understanding of mission into the very essence of being church. The two responses differ in their view on how “The Church” treats the concept of sin and eschatological questions, perhaps a challenge for the ecumenical dialogue in Norway.